

Бендасюк С.П.

УДК 658.5: 338.24

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Анотація. У статті розглянуто основні особливості, пріоритети та функції регіональних інноваційних систем, наведено основні фактори формування та розвитку РІС. Визначено групи кризових факторів, що гальмують формування і знижують ефективність функціонування регіональних інноваційних систем.

Ключові слова: новації, функції, інноваційна політика, розвиток регіону, кризовий фактор, формування, середовище, пріоритет

Анотация. В статье рассмотрены основные особенности, приоритеты и функции региональных инновационных систем, приведены основные факторы формирования и развития РИС. Определены группы кризисных факторов, тормозящих формирование и снижающих эффективность функционирования региональных инновационных систем.

Ключевые слова: новации, функции, инновационная политика, развитие региона, кризисный фактор, формирование, среда, приоритет

Summary. In the article the basic features and functions of the priorities of regional innovation systems, the basic factors of development and RIS. Defined group of critical factors that inhibit the formation and reduce the efficiency of the regional innovation systems.

Keywords: innovation, function, innovation policy, regional development, crisis factor, forming, medium priority.

Вступ. На етапі становлення інноваційної економіки актуальність розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо розвитку регіональних інноваційних систем обумовлено наступними обставинами: по-перше, значне підвищення рівня інноваційної діяльності в різних регіонах країни, оскільки, для підтримки своїх лідерських позицій підприємствам різних галузей народного господарства необхідно постійно удосконалювати і відновлювати відтворення інноваційних технологій, оригінальних бізнес-ідей і продуктів; по-друге, регіональні інноваційні процеси, що лежать в основі функціонування регіональних інноваційних систем, істотно диференційовані по різних територіях країни за своїми природними, економічними, соціальними і іншими умовами, цілями, змістом, характером, формами і механізмам діяльності; по-третє, формування і розвиток регіональних інноваційних систем в умовах інноваційної економіки стало наслідком складених в суспільній свідомості інтересів і потреб у створенні нових ефективних форм організації інноваційної діяльності з урахуванням місцевих регіональних особливостей (соціально-економічної структури регіону; пріоритетів економічної діяльності; специфіки бюрократичного управління інноваційними процесами в регіоні; ступенем зрілості інститутів громадянського суспільства; національних, соціокультурних, історичних особливостей та ін.). [3]

Метою дослідження є визначення методологічних підходів до оцінки розвитку інноваційного підприємництва та обґрунтування інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості.

Аналіз останніх публікацій. Питання про оцінку інноваційного розвитку сучасного підприємства, присвячені роботи Яковлева А., Маркіної Ю.І., Антонюк Л. Л., Шуміхіна В. та інших вчених-економістів. Аналіз наукової та методичної літератури показав відсутність єдиного підходу до проблем, зазначених як академічні, так і в практиці загальних заходів для оцінки інноваційних старших керуючих компаній. Таким чином, при оцінці інноваційного розвитку підприємства, не зважаючи на різні напрямки проведення такого оцінювання, ключовими аспектами процедури оцінювання виступають – кінцевий результат обраного напрямку оцінювання інновації, або, іншими словами, результативність, а також оцінювання ефективності від здійснення інноваційних процесів на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Регіональні інноваційні системи являють собою локалізовані на території окремих регіонів групи рефлексивно взаємодіючих підприємств, організацій, установ, що об'єдналися на основі спільних інтересів забезпечення ефективного інноваційного процесу на всіх його стадіях (розробка, просування, споживання інновацій) на основі ефективного використання ресурсів єдиного регіонального простору.

Основними особливостями, пріоритетами та функціями регіональних інноваційних систем є:

- Активізація стимулювання зростання регіональної конкурентоспроможності, на основі організації ефективного впровадження і використання інновацій в практику діяльності підприємств регіону, що забезпечують раціональне використання внутрішньорегіональних ресурсів, у тому числі і кваліфікованої робочої сили, мережі інституційних організацій-посередників та інших організацій на основі забезпечення їх ефективної взаємодії;

- Регулювання в регіоні новаційно-виробничої діяльності з розроблення, трансферу, адаптації, освоєння та комерціалізації інновацій, відповідних новітнім досягненням науково-технічного прогресу за рахунок максимально ефективного використання місцевих природних, економічних, трудових, фінансових та інших регіональних ресурсів;

- Організація розробки відповідних новітнім досягненням науки і техніки технічних, технологічних, організаційних, економічних, соціальних, екологічних та інших інновацій для галузей і підприємств регіону з урахуванням їх адаптації до місцевих особливостей;

- Забезпечення ефективного виконання регіональних програм науково-технічного розвитку;

- Підготовка, професійна перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів, пов'язані з майбутніми змінами місця і ролі підприємств і організацій в умовах інноваційного розвитку економіки регіону;

- Підготовка до майбутніх організаційних змін, пов'язаних з впровадженням нової техніки і технологій, організаційної структури, форм організації та оплати праці та ін. стосовно особливостей регіонального виробництва;

- Активізація новаційно-освітньої діяльності в регіоні і, зокрема, підвищення освітнього і кваліфікаційного рівня працівниками підприємств, освоєння ними суміжних професій, підготовка працівників підприємств і організацій до горизонтальним і вертикальним посадовим переміщенням.

До основних факторів формування та розвитку регіональних інноваційних систем відносяться:

- Наявність сильного регіонального центру управління розвитком інноваційних процесів, здатного забезпечити розробку і реалізацію стратегічних пріоритетів інноваційної політики в регіоні, включаючи систему заходів щодо забезпечення ефективної взаємодії між основними суб'єктами регіональної інноваційної системи;

- Сформовані сприятливі соціально-економічні передумови для активного припливу в регіон інноваційних розробок, венчурного капіталу і т.п.;

- Сформована мережа регіональних науково-дослідних організацій, вищих навчальних закладів, провайдерів знань, у тому числі малих інноваційних підприємств, що сприяють адаптації інновацій до особливостей діяльності місцевих підприємств і організацій;

- Наявність в регіоні розвиненої системи бізнес-інкубаторів, венчурних компаній, стартап-компаній і т.п.;

- Наявність в регіоні ефективної системи мотивації та стимулювання новаційно-продуктивної діяльності (розробки і впровадження технічних, технологічних, організаційних, економічних, соціальних, екологічних та інших новацій) і новаційно-освітньої діяльності (інтенсивного навчання, професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, поглиблення та удосконалення їх професійних і спеціальних знань, спрямованих на підтримку і збереження балансу між постійно удосконалюючимися засобами виробництва і необхідним рівнем кваліфікації);

- Ступінь розвитку в регіоні організаційно-економічного механізму, здатного забезпечити в рамках регіональної інноваційної системи результативну взаємодію між підприємствами та організаціями, науково-дослідними інститутами, вищими навчальними закладами, іншими підприємствами та організаціями інфраструктури регіональних інноваційних систем, державними та регіональними владними структурами.

Дослідження факторів і умов розвитку соціально-економічних систем з позиції інноваційного підходу дозволяють вирішувати такі завдання:

- Пошук найбільш істотних чинників ефективного функціонування регіональних систем;

- Визначення інституційних умов інноваційного розвитку регіону;

- Виявлення взаємозв'язку і ієрархічної структури факторів, що впливають на інноваційний розвиток;

- Визначення оптимальних критеріїв співвідношення наукового результату і вкладених коштів, тобто вибір умов, при яких можна отримати максимальний вихід при мінімальних витратах (вибір найбільш економічно вигідного поєднання критеріїв);

- Оцінка реакції регіональних систем на інтеграційний вплив виявлених чинників інноваційного розвитку.

При ігноруванні першорядності вирішення поставлених завдань виникає цілий ряд об'єктивних і суб'єктивних перешкод для ефективного розвитку регіону.

По-перше, це складність виявлення стандартизованих факторів, на основі яких можна було б судити про очікувану ефективність інноваційного розвитку. Пов'язано це з відсутністю універсальної системи факторів регіонального інноваційного розвитку, застосованої до будь-яких регіонів.

По-друге, це недоліки в розробці інноваційних програм з набором адаптаційних процедур, коригуючих стандартні ситуації до реальних умов функціонування структурних одиниць регіональних систем. Труднощі досліджень у цій області можна пояснити браком об'єктивної статистичної інформації, що дозволяє створювати відповідне коригування [1].

По-третє, це дефіцит управлінських технологій в інноваційній сфері. Мова йде про спеціалізацію та адаптацію, яка має управлінський потенціал до інноваційних програм розвитку. Ігнорування цього факту в середньому знижує ефективність інноваційної діяльності на 15 - 20%.

По-четверте, це недостатнє обґрунтування розподілу повноважень на регіональному рівні в питаннях управління інноваційним розвитком.

По-п'яте, це об'єктивні фактори, породжені самою інноваційною системою: брак економічних та управлінських знань у працівників, недостатнє фінансування, не систематизовані дані про регіональні інноваційні ресурси.

Отже, відсутність єдиних оціночних процедур, пов'язаних з об'єктивними тенденціями, що відбуваються в інноваційній сфері, що враховують регіональну компоненту і неповноту статистичних даних, не дозволяє повною мірою оцінити перспективи інноваційного розвитку. Дослідження в цій області проводяться або за окремими показниками, або мають узагальнений характер (щодо основних проблем інновацій). Тому перспективними є дослідження з обґрунтування факторів, що визначають функціонування соціально-економічних систем за результатами ефективної інноваційної діяльності цих систем.

Всі фактори інноваційного розвитку являють собою економічні ресурси регіонів, отже, вони беруть участь у внутрішньогосподарському обороті як структурні елементи регіональної економіки, на рівні управління інноваційними ресурсами по-різному реагуючі на будь-які дії з боку суб'єктів управління, і тут дуже важливо виявити характер цього впливу, ступінь впливу і ступінь реакції з боку соціально-економічних систем.

Класифікація факторів інноваційного розвитку виконана за рівнями управління. При цьому ставиться мета: процедуру класифікації зробити такою, щоб можна було врахувати особливості впливу факторів на ступінь керованості суб'єкта управління. Досягнення поставленої мети створює передумови для вирішення завдань перспективного прогнозування розвитку регіонів та ефективного управління інноваційним

розвитком суб'єктів управління. [2]

Інноваційний розвиток регіону слід розглядати через фактори соціально-економічного функціонування регіональної системи в цілому. Тільки в цьому випадку можливо ефективно здійснювати керуючий вплив з боку державних, регіональних і муніципальних структур управління.

Регіональні інноваційні системи об'єднують в собі ряд інноваційних підсистем, адекватних завданням і основним стадіям інноваційного процесу. Це, по-перше, підсистема управління інноваційним розвитком регіону, по-друге, підсистема виробництва інновацій (генерування інноваційних ідей, перетворення їх на інноваційний продукт), по-третє, підсистема поширення інновацій (просування, адаптація, освоєння, впровадження та комерціалізація інновацій), по-четверте, підсистема споживання інновацій (виробництво і просування нової продукції та послуг на основі маркетингового підходу).

Ефективність регіональних інноваційних систем ми бачимо як синергетичний результат рефлексивної взаємодії всіх суб'єктів-учасників регіональної інноваційної системи.

Ефективність регіональних інноваційних систем є результативністю спільної інноваційної діяльності всіх суб'єктів-учасників інноваційного процесу по розробці, просуванню, адаптації, освоєнню, комерціалізації нових знань і винаходів в інновації, а інновацій у конкурентні переваги підприємств. Така результативність спільної інноваційної діяльності проявляється, насамперед, у створенні сукупного інноваційного продукту як результату синергетичної ефективності взаємодії всіх суб'єктів-учасників регіональної інноваційної системи. Вона дає можливість представити узагальнене вираження рівня розвитку регіональної інноваційної системи, фіксувати узагальнені результати її функціонування. [4]

Загальний сукупний ефект від діяльності регіональних інноваційних систем слід розглядати як результат синергетичного ефекту взаємодії всіх учасників регіональних інноваційних систем.

Поняття «ефективність регіональної інноваційної системи» є узагальнюючим по відношенню до багатьох інших її форм. Разом з тим, поняття ефективності (результативності) регіональних інноваційних систем складне і багатогранне і проявляється в найрізноманітніших результатах її функціонування. [5]

Глобальна фінансово-економічна криза, що почалася в 2008 р, посилила проблему розвитку ефективних регіональних інноваційних систем в Україні. У цей період явно проявилася тенденція зниження активізації виробничо-інноваційної діяльності на промислових підприємствах країни. Погіршилося фінансове становище підприємств, що значною мірою стало результатом жорсткої бюджетної політики і обмежило можливості використання державою фінансових стимулів для нарощування інноваційної діяльності. У 2008-2010 рр. - змінити значущі для інноваційного розвитку промислових підприємств тенденції та підвищити їх інноваційну активність.

Все це стало наслідком відсутності зацікавленості як державного, так і приватного секторів економіки України у впровадженні інновацій у діяльність промислових підприємств. Так, витрати в Україні в 2008 р. на НДДКР склали менше 14% ВВП, у той час, як в Китаї цей показник склав 1,43% ВВП; 2,3% - у країнах ОЕСР; 2,77% ВВП в США, 3,44% ВВП в Японії.

Дослідження показали низьку сприйнятливості промислових підприємств до інновацій технологічного характеру. Так, у 2009 р. розробку і впровадження технологічних інновацій здійснювали лише 4% від загального числа промислових підприємств України, в той час, як в Ірландії цей показник склав 56,7%, Німеччині - 69,7%, Бельгії - 59,6%, Естонії - 55,1%, Чехії - 36,6%. Залишається незначною питома вага (менше 10%) промислових підприємств України, що інвестують в придбання нових технологій. [6]

Узагальнення результатів досліджень діяльності регіональних інноваційних систем за кордоном і в нашій країні дозволяє визначити основні групи кризових факторів, що гальмують формування і знижують ефективність їх функціонування і, зокрема, в невеликих і середніх регіонах. До таких груп кризових факторів належать:

1. відсутність ефективно діючих інноваційних центрів, генеруючих інновації (вузів, НДІ та ін.);
2. обмежений набір високотехнологічних промислових виробництв в регіоні;
3. недостатній рівень підтримки довгострокової конкурентоспроможності підприємств і організацій регіону на основі впровадження нових перспективних технологій;
4. недостатній рівень розвитку кооперації підприємств, організацій з ВУЗами, НДІ та іншими місцевими провідними провайдерами знань;
5. низький рівень відряхувань на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи і, насамперед, малими та середніми підприємствами;
6. відсутність з боку великих промислових підприємств потреб у розвитку регіональної кооперації у сфері виробництва та впровадження інновацій;
7. недостатня можливість вільного доступу до інноваційної інформації та інноваційного консалтингу про ситуацію на інноваційному ринку, пропозицію та попит на інноваційну продукцію всіх учасників регіонального інноваційного процесу.

Висновок. Регіональна інноваційна політика є важливим інструментом регіональної влади щодо створення та розвитку ефективних регіональних інноваційних систем. Головна мета такої політики полягає у підвищенні рівня інноваційного потенціалу регіону, створення ефективного регіонального комплексу по виробництву, розповсюдженню і споживанню інновацій. Регіональна інноваційна політика в умовах інноваційної економіки повинна визначати основні цілі регіонального інноваційного розвитку, шляхи та механізми активізації всіх суб'єктів-учасників регіонального інноваційного процесу, заснованих на концепції формування та розвитку високоефективних регіональних інноваційних систем.

Джерела та література

1. Авдулов А.Н. Периодизация государственной научно-технической политики промышленно развитых стран: становление, эволюция, тенденции и этапы ее формирования [электронный ресурс] / А.Н. Авдулов, А.Н. Кулькин // (www.rfbr.ru).
2. Андросчук Г. Фінансування інновацій і роль венчурного бізнесу / Г. Андросчук // Інтелектуальна власність. – 2003. – №9. – С. 25-29.
3. Бузни А. Формирование инновационной стратегии в условиях региональной экономики / А. Бузни . – Донецк. – 1999. – С. 14-25.
4. Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36 – С.266
5. Друкер П. Задачи менеджменте в 21 веке ; [пер. с англ.] / П. Друкер. – М.: Вильямс, 2002. – 272 с.
6. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность / Д.И. Кокурин.– М.: Экзамен, 2001. – 568 с.

Войт Д.С.**УДК 339.13****СТРАТЕГІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ АСОРТИМЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ
ТОРГОВО-ВИРОБНИЧИХ ОБ'ЄДНАНЬ**

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню алгоритму розробки асортиментної політики, що забезпечує компанії стійкі конкурентні переваги, як на українському, так і на зарубіжних ринках. Проведено класифікацію факторів, що підлягають обліку при формуванні асортиментної політики харчового підприємства. Впроваджена систематизація асортиментних стратегій підприємств харчової промисловості. Запропонована Пропонується формування товарного асортименту торгово-виробничого об'єднання, що діє на ринку продуктів харчування, відповідно до стратегічних, тактичних і оперативних рішень в рамках товарної політики.*

***Ключові слова:** маркетинг, конкурентоспроможність підприємств, асортиментної політики, конкурентна стратегія.*

***Аннотация.** Статья посвящена исследованию алгоритма разработки асортиментной политики, обеспечивающей компании устойчивые конкурентные преимущества, как на украинском, так и на зарубежных рынках. Проведена классификация факторов, подлежащих учету при формировании асортиментной политики пищевого предприятия. Внедрена систематизация асортиментных стратегий предприятий пищевой промышленности. Предложена Предлагается формирование товарного асортимента торгово-производственного объединения, действует на рынке продуктов питания, в соответствии с стратегическими, тактическими и оперативными решений в рамках товарной политики.*

***Ключевые слова:** маркетинг, конкурентоспособность предприятий, асортиментной политики, конкурентная стратегия.*

***Summary.** To research the algorithm development product policy, which provides the company a sustainable competitive advantage, both Ukrainian and foreign markets. Classification of factors be taken into account when forming policy assortment food business. Systematization assortment strategies implemented the food industry. The offered product range is proposed formation of trade and industrial associations, acting on the food market, according to the strategic, tactical and operational decisions within the framework of commercial policy.*

***Keywords:** marketing, business competitiveness, product policy, competitive strategy.*

Вступ. Сучасні споживчі ринки України характеризуються достатньою диверсифікованістю, високим рівнем конкуренції, чіткою орієнтацією споживчого попиту, сформованою структурою пропозиції. У цих умовах зростає роль маркетингових інструментів і стратегій, в тому числі в сфері асортиментної політики[2]. Аналіз сучасного розвитку виробництва в харчовій промисловості України показує, що найважливішим напрямком адаптації підприємств до мінливого ринкового середовища є формування та реалізація раціональної асортиментної політики в рамках ефективної маркетингової стратегії, що передбачає пошук відповідей на ряд ключових питань економіки: що, для кого і в якій кількості виробляти. Від правильності вирішення цих питань залежить не лише стабільність самих українських компаній, а й забезпечення необхідних умов сталого та інноваційного розвитку національної економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичну основу для формування та розробки маркетингових стратегій заклали у своїх працях такі видатні західні вчені, як Котлер Ф., Портер М., Ламбен Жан-Жак, Маккей Х. та ін. Економічні проблеми функціонування підприємств харчової промисловості України та її окремих галузей висвітлені в наукових працях Сичевського М.П., Дейнеко Л.В., Кубишиної Н.С., Слободян Н.Г.

Слід зазначити, що не дивлячись на наявність наукових робіт з окресленої тематики, їх високу наукову і практичну цінність, існує потреба в дослідженні основних етапів розробки маркетингової стратегії підприємств харчової промисловості. Поглибленого вивчення і аналізу потребує формування маркетингової стратегії підприємств харчової промисловості.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є дослідження стратегії вдосконалення асортиментної політики торгово-виробничих об'єднань, що функціонують на конкурентних споживчих ринках.

Вклад основного матеріалу. Вивчення сформованої української практики ведення бізнесу показало, що сформувався специфічний методичний підхід до управління конкурентоспроможністю на ринку харчової продукції, що передбачає виділення чотирьох рівнів її забезпечення: 1) конкурентоспроможність продукції (товару), 2) конкурентоспроможність підприємства, 3) конкурентоспроможність галузі та 4)